

2. sz. jogi tájékoztató az őrizetbe vétellel összefüggő jogokról: A tájékoztatáshoz való jog

A jelen jogi tájékoztató az Open Society Justice Initiative (Nyílt Társadalom Igazságügyi Kezdeményezés) keretében készült. A dokumentum célja, hogy segítse a gyakorló jogászokat az őrizetben lévő személyek következő jogainak érvényesítésében: az őrizetbe vétel okáról, valamint a vád vagy gyanú természetéről és indokairól való tájékoztatás joga, a védelemmel kapcsolatos jogokról való tájékoztatás joga, valamint a vád alapját képező bizonyítékokba való betekintés joga.

2012. június

OPEN SOCIETY
JUSTICE INITIATIVE

TARTALOMJEGYZÉK

A JOGI TÁJÉKOZTATÓ HASZNÁLATÁNAK LEHETŐSÉGEI.....	3
I. AZ ŐRIZETBE VÉTEL OKÁRÓL, VALAMINT A VÁD TÁRGYÁRÓL VALÓ TÁJÉKOZTATÁS JOGA.....	5
AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI EGYZMÉNYE	5
I. Az őrizetbe vétel okáról való tájékoztatás joga.....	5
A vád természetéről és indokairól való tájékoztatás joga	6
AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS IRÁNYELVE A BÜNTETŐELJÁRÁS SORÁN A TÁJÉKOZTATÁSHOZ VALÓ JOGRÓL	8
EGYÉB NEMZETKÖZI NORMÁK.....	9
A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya	9
Az őrizetbe vétel okáról való tájékoztatás joga.....	9
A gyanú természetéről és indokairól való tájékoztatás joga.....	10
A bármilyen formában bebörtönzött vagy fogva tartott személyek védelméről szóló alapelvek	11
KÖVETKEZTETÉSEK.....	11
II. A JOGOKKAL KAPCSOLATOS TÁJÉKOZTATÁSHOZ VALÓ JOG	12
AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI EGYZMÉNYE	12
IRÁNYELV A BÜNTETŐELJÁRÁS SORÁN A TÁJÉKOZTATÁSHOZ VALÓ JOGRÓL.....	13
EGYÉB NEMZETKÖZI ÉS EURÓPAI NORMÁK.....	14
A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya	14
A Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság.....	15
Az ENSZ kínzás elleni egyezménye	15
Az ügyvéd szerepének alapvető elvei.....	15
A bármilyen formában bebörtönzött vagy fogva tartott személyek védelméről szóló alapelvek	16
KÖVETKEZTETÉSEK.....	16
III. A BIZONYÍTÉKOKBA VALÓ BETEKINTÉS JOGA	16
AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI EGYZMÉNYE	16
IRÁNYELV A BÜNTETŐELJÁRÁS SORÁN A TÁJÉKOZTATÁSHOZ VALÓ JOGRÓL.....	18
EGYÉB NEMZETKÖZI NORMÁK.....	19
A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya	19
KÖVETKEZTETÉSEK.....	19
A TÁJÉKOZTATÁSHOZ VALÓ JOGGAL KAPCSOLATOS KÖVETKEZTETÉSEK.....	20

A JOGI TÁJÉKOZTATÓ HASZNÁLATÁNAK LEHETŐSÉGEI

1. Gyakran előfordul, hogy a rendőrség által bűncselekmény elkövetésében való részvétel gyanúja miatt őrizetbe vett és kihallgatott személyek kiszolgáltatott helyzetbe kerülnek. A kiszolgáltatottságot pedig csak fokozza, ha a terhelt nem kap tájékoztatást az őrizetbe vétel okáról, a vádról, az ellene szóló bizonyítékokról, illetve a jogairól. A tudás hatalom, és az eljárás tisztességességének egyik legfontosabb kritériuma az, hogy a gyanúsított megfelelően részletes információkkal rendelkezzen a helyzetéről és a jogairól.
2. A legtöbb európai országban ugyan jogszabályok rendelkeznek a gyanúsítottak védelmi jogairól a büntetőeljárásban, de jelentős különbségek vannak az egyes államok között a jogok hatékonyságát illetően, illetve abban, hogy a védekezéssel összefüggő jogokat mennyire tartják tiszteletben. Európa-szerte komoly eltérések vannak a gyanúsítottak tájékoztatásának módjában, időzítésében és részletességében is.
3. Az elmúlt néhány évben jelentős előrelépés történt Európában az őrizetbe vételkor biztosított jogokra (vagyis a gyanúsítottat a büntetőeljárás korai szakaszában megillető jogokra) vonatkozó világos minimumszabályok meghatározása terén. A Justice Initiative keretében egy kiadványsorozattal támogatjuk ezt a folyamatot: szakmai jogi tájékoztatóink azoknak az ügyvédeknek a munkáját segítik, akik az ügyfeleiket őrizetbe vételkor megillető jogokat kívánják érvényesíteni a nemzeti bíróságok előtt.
4. Ez a jogi tájékoztató a gyanúsítottak büntetőeljárásban gyakorolható, tájékoztatáshoz való jogával kapcsolatos jelenlegi regionális és nemzetközi jogi előírásokat mutatja be. A tájékoztatáshoz való jog a következő három részjogosultságból áll:
  - a) az őrizetbe vétel okáról, valamint a gyanú, illetve a vád természetéről és indokairól való tájékoztatás joga;
  - b) a védekezéssel összefüggő jogokról való tájékoztatás joga; és
  - c) a vád alapját képező bizonyítékokba való betekintés joga.
5. A jogi tájékoztató bemutatja az Emberi Jogok Európai Egyezményének vonatkozó jogi előírásait és az Emberi Jogok Európai Bíróságának kapcsolódó joggyakorlatát; ezeket alátámasztják egyebek mellett a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában foglaltak, továbbá az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, illetve más európai és ENSZ-szervek által kidolgozott elvek és előírások is. Az anyag külön kitér az Európai Parlament és a Tanács a büntetőeljárásban a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelvére, amely új és kötelező szabályokat határoz meg az EU tagállamai számára.
6. A Justice Initiative keretében arra bátorítjuk a jogászokat, hogy használják fel a jelen jogi tájékoztatóban foglalt információkat és érveket az eljárási képviselői tevékenységük során a nemzeti hatóságok és bíróságok előtt. Csak sikeres eljárásokkal változtathatók meg az olyan nemzeti büntető igazságszolgáltatási rendszerek, amelyek nem biztosítják megfelelően a gyanúsítottakat az őrizetbe vételkor megillető jogokat. A Justice Initiative munkatársai figyelemmel kísérik a fejleményeket azokban az országokban, amelyek sikeresen megreformálták az őrizetbe vételkor elérhető jogokra vonatkozó jogszabályait. Ha Ön egy, a fenti célkitűzést érintő eljárásban vesz részt, vagy ilyen eljárás kezdeményezését tervezi, kérjük, vegye fel velünk a kapcsolatot. Előfordulhat, hogy az ügyben jól felhasználható információkat tudunk biztosítani Önnek az Ön országához hasonló jogrendszerekben bevezetett reformokról, esetleg össze tudjuk kapcsolni Önt más olyan jogászokkal vagy szervezetekkel, akik hasonló ügyekben sikerrel képviselték ügyfelüket, továbbá segíthetjük, valamint elláthatjuk tanácsokkal Önt az adott ügy precedensértékűvé, stratégiai jelentőségűvé tételében.
7. A Justice Initiative mindent megtett azért, hogy az összegyűjtött adatok minél pontosabbak legyenek. Ennek ellenére felhívjuk a figyelmet arra, hogy az anyagban foglaltakat csak tájékoztatás céljából biztosítjuk, és az információ nem minősül jogi tanácsadásnak. A tájékoztató felhasználhatósága az Ön ügyének tényállásától, az ügyfele helyzetétől, valamint a nemzeti jogrendszer sajátosságaitól függ.

8. Ha kérdése van a tájékoztatóval kapcsolatban, vagy más nyelvre lefordított változatra lenne szüksége, illetve ha értesíteni kívánja a Justice Initiative munkatársait a tájékoztatáshoz való joggal, illetve az őrizetbe vételkor biztosítandó más jogokkal kapcsolatos ügyekről az Ön országában, kérjük, forduljon a következő személyhez:

Marion Isobel

Associate Legal Officer, National Criminal Justice Reform (jogi munkatárs, Nemzeti Büntető Igazságszolgáltatási Reform)

Open Society Justice Initiative (Nyílt Társadalom Igazságügyi Kezdeményezés)

Tel.: +36 1 882 3154.

marion.isobel@opensocietyfoundations.org

www.justiceinitiative.org

www.legalaidreform.org

I. AZ ŐRIZETBE VÉTEL OKÁRÓL, VALAMINT A VÁD TÁRGYÁRÓL VALÓ TÁJÉKOZTATÁS JOGA

9. Az Emberi Jogok Európai Bírósága („EJEB”) és az Emberi Jogi Bizottság régóta vallja, hogy elengedhetetlen a gyanúsítottak alapvető információkkal való ellátása, mivel a tájékoztatás révén egyrészt biztosítható a tisztességes eljáráshoz való joguk, másrészt pedig megelőzhető az esetleges önkényes fogva tartásuk. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye („EJEE”) kifejezetten garantálja egyrészt az őrizetbe vett személyek számára azt a jogot, hogy közöljék velük az őrizetbe vétel okait és azt, hogy mivel gyanúsítják őket, másrészt pedig a bűncselekménnyel vádolt személyeknek azt a jogot, hogy tájékoztassák őket az ellenük felhozott vád természetéről és indokairól. Ezeket a jogokat az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága és az ENSZ Közgyűlése is megerősítette.
10. Az Európai Unió Tanácsa továbbá megállapította azt is, hogy a tájékoztatáshoz való jog fontos összetevője annak a hosszú távú tervnek, amelynek célja a gyanúsítottakat a büntetőeljárás során megillető jogok védelme és megerősítése az Európai Unió valamennyi tagállamában. Az Európai Unió kötelező érvényű jogszabályt alkotott ezzel összefüggésben, amely alapján a tagállamok kötelesek hatályba léptetni mindazokat a törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az országok megfeleljenek az irányelvnek.

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye

I. Az őrizetbe vétel okáról való tájékoztatás joga

11. Az őrizetbe vett személynek alapvető joga megtudni, hogy miért vonják el a személyes szabadságát. Az EJEE 5. cikk (2) bekezdése rögzíti, hogy „Minden letartóztatott személyt haladéktalanul az általa értett nyelven tájékoztatni kell letartóztatása okairól és az ellene felhozott vádról”. Az EJEB indoklása szerint ez az önkényes bánásmód megelőzésének alapvető biztosítéka, valamint szerves része az 5. cikk nyújtotta védelmi rendszernek.¹
12. Az „őrizetbe vétel” kifejezés önálló jelentéssel bír: azt a pillanatot jelöli, amikor az érintett személyt megfosztják a személyes szabadságától.² Az őrizetbe vett személynek azért kell megadni a szükséges tájékoztatást, hogy lehetősége legyen vitatni az őrizet törvényességét. Az EJEB szerint „az a személy, aki jogosult az őrizet törvényességének ellenőrzésére rövid határidőn belül lefolytatandó eljárást kezdeményezni, csak akkor élhet érdemben ezzel a jogával, ha haladéktalanul és megfelelő módon tájékoztatást kap a szabadságtól való megfosztás okairól”.³
13. *A tájékoztatás nyelvezte és részletessége.* Az információt az érintett által érthető módon, „egyszerű, szakzsargonmentes nyelven” kell közölni, és ki kell térni az őrizetbe vétel „ténybeli és jogi alapjára”.⁴ A *Fox, Campbell and Hartley v. the UK* ügyben például az EJEB megállapította, hogy nem volt megfelelő az az eljárás, amikor az őrizetbe vételt végrehajtó tiszt mindössze azzal indokolta az egy bizonyos jogszabály alapján végrehajtott intézkedést, hogy a gyanúsítottak terroristagyanús személyek. Az EJEB szerint tájékoztatni kellett volna őket arról, hogy „milyen indokok alapján minősültek terroristagyanús személyeknek”, és arról is, hogy „milyen konkrét bűncselekmények elkövetésével, illetve milyen illegális szervezetben való részvétellel gyanúsítják őket”.⁵

¹ *Shamayev and Others v. Georgia and Russia*, EJEB, 2005. április 12-i ítélet, 413. bekezdés; *Fox, Campbell and Hartley v. the UK*, EJEB, 1990. augusztus 30-i ítélet, 40. bekezdés.

² *Van der Leer v. the Netherlands*, EJEB, 1990. február 21-i ítélet, 27. bekezdés;

³ *Shamayev and Others v. Georgia and Russia*, EJEB, 2005. április 12-i ítélet, 413. bekezdés. Lásd még: *Van der Leer v. the Netherlands*, EJEB, 1990. február 21-i ítélet, 28. bekezdés; lásd még: *Fox, Campbell and Hartley v. the UK*, EJEB, 1990. augusztus 30-i ítélet, 40. bekezdés; *X v. the United Kingdom*, EJEB, 1981. november 5-i ítélet, 66. bekezdés.

⁴ *Fox, Campbell and Hartley v. the UK*, EJEB, 1990. augusztus 30-i ítélet, 40. bekezdés.

⁵ *Fox, Campbell and Hartley v. the UK*, EJEB, 1990. augusztus 30-i ítélet, 41. bekezdés.

14. *Haladéktalan tájékoztatás.* Az EJE szerint a tájékoztatást „haladéktalanul” kell biztosítani, vagyis a szükséges információkat a szabadságtól való megfosztás után azonnal, illetve amint lehetséges, az érintett tudomására kell hozni. A megfelelő időzítéssel kapcsolatban azonban nehéz konkrét szabályokat meghatározni az EJE esetjoga alapján, mivel viszonylag kevés ügyben merült fel ez a kérdés. Az EJE az egyes ügyekben azok sajátos jellemzői alapján hoz döntést, és kerüli a konkrét határidők meghatározását. A *Kaboulov v. Ukraine* ügyben például a kérelmezőt kiutasítás céljából vették őrizetbe, és az EJE szerint nem feltétlenül ütközött az 5. cikk (2) bekezdésébe az, hogy csak 40 perccel később közölték vele az őrizetbe vétel indokát.⁶ Ezzel szemben a *Saadi v. the United Kingdom* ügyben az EJE megállapította az 5. cikk (2) bekezdésének sérelmét, amikor is egy menedékkérőt csak 76 órával a befogadó állomáson történő őrizetbe vételét követően tájékoztattak az intézkedés indokairól.⁷ Az EJE gyakorlata továbbá kifejezetten rugalmas a feltételezett terroristákat érintő nyomozásokkal kapcsolatban. Az ilyen ügyekben azt a gyakorlatot követi, hogy az eljárás elején elég, ha a vád általános jellemzőit közlik, és a részleteket pedig csak valamivel később.⁸ Az EJE nem tekinti az 5. cikk (2) bekezdésébe ütközőnek azt, ha a tájékoztatást kisebb késéssel adják meg, amennyiben az adott ügy speciális körülményei és bonyolultsága a csúszást indokoltá teszik. Az általános szabály mindenesetre az, hogy az őrizetbe vétel indokát az őrizetbe vétel foganatosítását követően haladéktalanul közölni kell a terhelttel.
15. *Az indoklás megfelelősége.* Az őrizetbe vételt követő időszakban azonnal közölni kell a gyanúsítottal az őrizetbe vételének okát, valamint azt, hogy milyen bűncselekménnyel gyanúsítják. Ha azonban a hatóságok hosszabb ideig tartják fogva a gyanúsítottat, előfordulhat, hogy az eredetileg indokolt őrizetbe vétel az idő múlásával megalapozatlanná válik. Így például a „bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja” miatt végrehajtott őrizetbe vétel indokolt lépés,⁹ de „ahogy telik az idő, eljöhethet az a pillanat, amikor ez [ti. az alapos gyanú] már nem elégséges indoka az őrizetnek”, és további „releváns és megfelelő” alapról van szükség a szabadságtól való megfosztás fenntartásához.¹⁰ Az EJE továbbá megállapította azt is, hogy az állami hatóságok a fogva tartás meghosszabbításának indoklásakor nem tehetik meg, hogy pusztán utalnak az őrizetbe vétel eredeti okaira, hanem kötelesek részletesen megmagyarázni, hogy ezek az okok miért állnak még mindig fenn, és ennek során konkrét tényekre kell hivatkozniuk a fogvatartott magatartásával, valamint személyi körülményeivel összefüggésben.¹¹ Az 5. cikk (1) bekezdésének célja annak biztosítása, hogy a gyanúsított elegendő információval rendelkezzen a fogva tartás törvényességének vitatásához. Ebből logikusan következik, hogy a hatóságok tájékoztatási kötelezettsége folyamatosan fennáll, vagyis az állami szervek kötelesek a fogva tartás teljes tartama alatt közölni a gyanúsítottal a szabadságelvonnás indokának esetleges változásait.

A vád természetéről és indokairól való tájékoztatás joga

16. Ha egy személyt bűncselekmény elkövetésével gyanúsítanak, a hatóságoknak többletkötelezettségük keletkezik: gondoskodniuk kell arról, hogy az érintett személy részletes információkat kapjon az ellene felhozott vádról, és ellenőrizniük kell, hogy az illető megértette-e a tájékoztatást. Az EJE 6. cikk (3) bekezdésének a) pontja kimondja, hogy minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van arra, hogy a „legrövidebb időn belül tájékoztassák olyan nyelven, amelyet megért, és a legrészletesebb

⁶ *Kaboulov v. Ukraine*, EJE, 2009. november 19-i ítélet, 147. bekezdés.

⁷ *Saadi v. the United Kingdom*, EJE, 2008. január 29-i ítélet, 84–85. bekezdés.

⁸ *Fox, Campbell and Hartley v. the UK*, EJE, 1990. augusztus 30-i ítélet, 40. bekezdés. Lásd még: *Murray v. the United Kingdom*, EJE, 1994. október 28-i ítélet, 72. bekezdés.

⁹ EJE, 5. cikk (1) bek. c) pont.

¹⁰ *McKay v. UK*, EJE, 2006. október 3-i ítélet, 45. bekezdés; *Khudoyorov v. Russia*, EJE, 2005. november 8-i ítélet, 174. bekezdés.

¹¹ *Savenkova v. Russia*, EJE, 2010. március 4-i ítélet, 84. bekezdés. *Clooth v. Belgium*, EJE, 1998. március 5-i ítélet, 41. bekezdés.

módon az ellene felhozott vád természetéről és indokairól”. Az EJEB szerint a fenti rendelkezés indoka az, hogy a gyanúsítottak elegendő információt kell nyújtani ahhoz, hogy „tökéletesen értse az ellene felhozott vádak tartalmát, és ez alapján megfelelően fel tudjon készülni a védelemre”.¹²

17. A tájékoztatás megfelelőségét az EJEE 6. cikk (3) bekezdés b) pontja (amely úgy rendelkezik, hogy minden terheltnek biztosítani kell a védekezésének előkészítéséhez szükséges időt és eszközöket), valamint az EJEE 6. cikk (1) bekezdésében rögzített általánosabb tartalmú jog, a tisztességes tárgyaláshoz való jog alapján kell megítélni.¹³
18. *Pozitív tartalmú kötelezettség.* A vád természetéről és indokairól való tájékoztatási kötelezettség pozitív tartalmú, vagyis a kötelezettség alapján az ügyészségnek, illetve a nyomozó hatóságnak aktív magatartást kell tanúsítania. Nem elégséges az a megoldás, hogy a hatóság csak akkor ad tájékoztatást, ha a gyanúsított kéri. Az EJEB hangsúlyozta is, hogy a kötelezettség „teljes egészében a vádhatóságot terheli, és azzal nem teljesíthető, ha a hatóság csak elérhetővé teszi az információt, de nem hívja fel arra a védelem figyelmét”.¹⁴ A hatóságok igenis kötelezhetők arra, hogy felhívják a gyanúsított figyelmét a rendelkezésre álló információkra, és ellenőrizték, hogy a gyanúsított ténylegesen megértette-e a tájékoztatást.¹⁵ Az, hogy a gyanúsított hozzáférhet az ügyiratokhoz és a rögzített bizonyítékokhoz, nem mentesíti a vádhatóságot azon kötelezettség alól, hogy késlekedés nélkül és részletesen tájékoztassa a gyanúsítottat az ellene felhozott vádakról.¹⁶
19. *A tájékoztatás nyelve és formája.* Az EJEE 6. cikk (3) bekezdés a) pontja nem határoz meg konkrét követelményeket azzal kapcsolatban, hogy pontosan milyen formában és módon kell tájékoztatni a gyanúsítottat a vád természetéről és indokairól. Bizonyos körülmények között a szóbeli értesítés is elfogadható,¹⁷ de más esetekre nézve az EJEB megállapította, hogy az értesítésnek írásban kell megtörténnie, például akkor, ha a terhelt külföldi, és hátrányt szenvedne, ha nem kapná meg írásban a vádirat fordítását egy általa is értett nyelven.¹⁸
20. *A tájékoztatás tartalma.* A tájékoztatás tartalmára az a minimumszabály vonatkozik, hogy a gyanúsítottal „közölni kell a gyanú alapját képező lényeges tényeket, valamint a vád természetét, vagyis ezen lényeges tények jogi minősítését”.¹⁹ Az adott ügy összetettségétől és jellegétől függ a gyanúsítottal közlendő információk mennyisége, részletessége és pontossága, továbbá a közlés időzítése.²⁰ A *Brozicek v. Italy* ügyben például az EJEB azt állapította meg, hogy a hatóságok elegendő információt adtak át a 6. cikk (3) bekezdés a) pontjában foglalt követelmény teljesüléséhez, mivel az értesítésben „egyértelműen rögzítették a vád tárgyát képező bűncselekményeket, az elkövetés vélt helyét és időpontját, a Büntető Törvénykönyv megfelelő szakaszaira való hivatkozásokat, továbbá a sértett nevét”.²¹
21. Ezzel szemben nem megfelelő az értesítés akkor, ha alapvető részletek – például a feltételezett bűncselekmény elkövetésének helye és ideje – homályosan szerepelnek

¹² *Mattoccia v. Italy*, EJEB, 2000. július 25-i ítélet, 60. bekezdés.

¹³ *Vaudelle v. France*, EJEB, 2001. január 30-i ítélet, 35. bekezdés; *F.C.B. v. Italy*, EJEB, 1991. augusztus 28-i ítélet, 29. bekezdés.

¹⁴ *Mattoccia v. Italy*, EJEB, 2000. július 25-i ítélet, 65. bekezdés.

¹⁵ *Brozicek v. Italy*, EJEB, 1989. december 19-i ítélet, 41. bekezdés; *Kamasinski v. Austria*, EJEB, 1989. december 19-i ítélet, 79. bekezdés; *Mattoccia v. Italy*, EJEB, 2000. július 25-i ítélet, 65. bekezdés.

¹⁶ *Mattoccia v. Italy*, EJEB, 2000. július 25-i ítélet, 64–65. bekezdés.

¹⁷ Lásd pl. *Pélisser and Sassi v. France*, EJEB, 1999. március 26-i ítélet, 53. bekezdés.

¹⁸ *Kamasinski v. Austria*, EJEB, 1989. december 19-i ítélet, 79. bekezdés.

¹⁹ *Mattoccia v. Italy*, EJEB, 2000. július 25-i ítélet, 59. bekezdés. Lásd még: *Pélisser and Sassi v. France*, EJEB, 1999. március 26-i ítélet, 51. bekezdés.

²⁰ *Mattoccia v. Italy*, EJEB, 2000. július 25-i ítélet, 60. bekezdés.

²¹ *Brozicek v. Italy*, EJEB, 1989. december 19-i ítélet, 42. bekezdés.

benne. A *Mattochia v. Italy* ügyben²² az EJEB megállapította az EJEE 6. cikk (3) bekezdés a) és b) pontjainak sérelmét a 6 cikk (1) bekezdéssel összefüggésben, kiemelve azt, hogy „az eljárás csak akkor tekinthető tisztességesnek, ha a terhelt teljes körű és részletes információkhoz jut az ellene felhozott vádakról”.²³

22. *Haladéktalan tájékoztatás.* A 6. cikk (3) bekezdés a) pontja alapján az előírt tájékoztatást a legrövidebb időn belül, tehát az eljárás kezdeti szakaszában biztosítani kell. A *Mattochia v. Italy* ügyben az EJEB kifogásolta a nemzeti hatóság eljárását, mert a hatóság nem adta meg a szükséges tájékoztatást a gyanúsítottnak az első rendőrségi kihallgatás előtt, és az előzetes nyomozati szakasz lezárásáig nem engedett betekintést a vádképviselő által összeállított ügyiratba.²⁴
23. *Folyamatosan fennálló kötelezettség.* A terheltet azonnal tájékoztatni kell a gyanúról vagy a vádról, és a tájékoztatási kötelezettség ezt követően is folyamatosan fennáll. Így nem teheti meg a vádképviselő, hogy a vádlott tájékoztatása nélkül cáfolja vagy módosítsa az eredetileg közölt vádat. A *Pélissier and Sassi v. France* ügyben például az EJEB azon az alapon állapította meg a 6. cikk (3) bekezdés a) pont sérelmét, hogy a kérelmezőket nem értesítették a tényállás átminősítéséről, és arról sem, hogy már az eredetileg meghatározott bűncselekmény egy más változatával gyanúsítják őket.²⁵

Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról

24. A tájékoztatáshoz való jogot már uniós szintű szabályozás rögzíti, ez pedig több fontos következménnyel is jár a tagállamok kötelezettségeire nézve. 2012. április 26-án a Tanács és az Európai Parlament elfogadott egy új, a büntetőeljárásban a tájékoztatáshoz való jogot védő irányelvet²⁶ a *büntetőeljárásokban a gyanúsítottak vagy vádlottak eljárási jogainak megerősítését célzó ütemtervről* (a továbbiakban: „uniós ütemterv”) szülő állásfoglalás keretében.²⁷
25. Az irányelv az egész Európai Unióra kiterjedő minimumkövetelményeket határoz meg a gyanúsítottaknak és vádlottaknak az ügyről való tájékoztatására nézve. A tagállamok az új szabályok alapján kötelesek hatályba léptetni mindazokat a törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az országok megfeleljenek az irányelvnek. Az irányelv kötelező érvényű, és a magánszemélyek eljárást kezdeményezhetnek azzal a tagállammal szemben, amely nem ülteti át azt megfelelően a nemzeti jogba.²⁸
26. Az irányelv 3. cikke előírja, hogy a bűncselekménnyel gyanúsított vagy vádlott személyt az esetleges őrizetbe vagy előzetes letartóztatásba vételtől, valamint a gyanú, illetve a vád közlésétől függetlenül minden esetben tájékoztatni kell az eljárási jogairól.

„(1) A tagállamok biztosítják, hogy a gyanúsítottak és a vádlottak legalább a következő, a nemzeti jog szerint alkalmazandó eljárási jogokról haladéktalanul tájékoztatást kapjanak e jogaik eredményes gyakorlásának lehetővé tétele érdekében:

- (a) ügyvéd igénybevételének joga;
- (b) térítésmentes jogi tanácsadásra való bármely jogosultság, és igénybevételének feltételei;

²² *Mattochia v. Italy*, EJEB, 2000. július 25-i ítélet.

²³ *Mattochia v. Italy*, EJEB, 2000. július 25-i ítélet, 59. bekezdés.

²⁴ *Mattochia v. Italy*, EJEB, 2000. július 25-i ítélet, 63–64. bekezdés.

²⁵ *Pélissier and Sassi v. France*, EJEB, 1999. március 26-i ítélet, 50–56. bekezdés.

²⁶ *Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról*, 2010/0215(COD), COM(2010) 392/3. Az irányelv az EU vonatkozó ütemtervnek B intézkedéséhez kapcsolódik.

²⁷ A Tanács 2009. november 30-i állásfoglalása (2009/C 295/01).

²⁸ *Van Duyn v. Home Office*, Európai Bíróság, 1974. december 4-i ítélet.

- (c) a vádra vonatkozó tájékoztatáshoz való jog a 6. cikkel összhangban;
- (d) a tolmácsoláshoz és fordításhoz való jog;
- (e) a hallgatáshoz való jog.

(2) A tagállamok biztosítják, hogy az (1) bekezdés szerinti tájékoztatás nyújtására szóban vagy írásban, egyszerű és közérthető nyelven kerüljön sor, figyelembe véve a kiszolgáltatott gyanúsítottak és kiszolgáltatott vádlottak speciális igényeit.

27. A 6. cikk nevesíti és védi a vádra vonatkozó tájékoztatáshoz való jogot. A rendelkezés szerint biztosítani kell, hogy „a gyanúsítottak és a vádlottak a bűncselekményről, amelynek elkövetésével gyanúsítják vagy vádolják őket, tájékoztatást kapjanak. Ezt a tájékoztatást haladéktalanul meg kell adni, és olyan részletességgel, amely az eljárás tisztességességének megóvásához és a védelemhez való jog eredményes gyakorlásához szükséges.”
28. A 28. preambulumbekkezdés pontosítja a vádról szóló tájékoztatás időzítésére és tartalmára vonatkozó előírásokat. A hivatkozott preambulumbekkezdés úgy rendelkezik, hogy az információt „haladéktalanul, de legkésőbb az első hivatalos – rendőrség vagy más illetékes hatóság általi – kihallgatását megelőzően” át kell adni a terheltnek, és a tájékoztatásnak az eljárás tisztességességének megóvása érdekében megfelelően részletezettnek kell lennie, így tartalmaznia kell „a tényállást, (...) beleértve – amennyiben ismert – a bűncselekmény elkövetésének idejét és helyét, valamint a bűncselekmény várható jogi minősítését”.
29. A fentiek alapján levonható az a következtetés, hogy a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv részletekbe menően rögzíti az uniós tagállamok kötelezettségeit, valamint megjelöli a gyanúsítottak és vádlottak tájékoztatására vonatkozó minimumszabályokat. Ezeket a kötelezettségeket – amelyek az EJEB minimumszabályait tükrözik és egyértelműsítik – a tagállamok kötelesek átültetni a belső jogba, és a joggyakorlatukban is érvényre juttatni.

Egyéb nemzetközi normák

30. Más nemzetközi szervezetek is kiemelték a tájékoztatáshoz való jog alapvető fontosságát, illetve bővítették, valamint pontosították az EJEB által kidolgozott normákat.

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

31. Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága a PPJNE alkalmazása során megerősítette az EJEB által kidolgozott elveket, és kimondta, hogy minden személyt megillet az a jog, hogy tájékoztassák az őrizetbe vétel okáról és az ellene felhozott vád természetéről és indokairól. Az Emberi Jogi Bizottság a „haladéktalan” értesítés tartalmának meghatározásakor tovább is ment az EJEB által kialakított szabályoknál.

Az őrizetbe vétel okáról való tájékoztatás joga

32. A PPJNE 9. cikk (2) bekezdése a következőképpen rendelkezik: „Minden letartóztatott személyt letartóztatásakor tájékoztatni kell letartóztatása okairól és a legrövidebb időn belül közölni kell vele az ellene emelt vádakát.” A Bizottság egy indoklásában kifejtette, hogy „a »lehető legrövidebb időn belüli« tájékoztatás kötelezettségének egyik legfontosabb oka, hogy az őrizetbe vett személy a lehető legrövidebb időn belül kérhesse az őrizetbe vétel törvényességének felülvizsgálatát az illetékes igazságszolgáltatási szervtől”.²⁹ A *Krasnova v. Kyrgyzstan* ügyben az Emberi Jogi Bizottság azt is tisztázta, hogy mit ért „lehető legrövidebb időn belüli” közlés alatt, az adott ügyben ugyanis arra

²⁹ *Campbell v. Jamaica*, ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, 1992. március 30-i határozat, CCPR/C/44/D/248/1987. sz. ENSZ-dok.

tekintettel állapította meg a 9. cikk (2) bekezdés sérelmét, hogy a kérelmező az őrizetbe vételt követő 24 órán belül nem kapott tájékoztatást az őrizetbe vétel okáról.³⁰

33. A *Drescher Caldas v. Uruguay* ügyben az Emberi Jogi Bizottság a PPJNE 9. cikk (2) bekezdésében előírt tájékoztatás részletességét határozta meg. A Bizottság kijelentette, hogy az információknak elégségesnek kell lenniük ahhoz, hogy a gyanúsított „azonnal kezdeményezhesse a szabadon bocsátását, ha úgy véli, hogy az őrizetbe vétel oka valótlan vagy nem igazolható”.³¹ Az adott esetben a Bizottság úgy vélte, hogy nem volt elegendő annak közlése a kérelmezővel, hogy az uruguayi hatóságok „azonnal végrehajtandó biztonsági intézkedései” alapján vették őrizetbe, mivel a tájékoztatás nem terjedt ki a hatóságok által kifogásolt tevékenység megjelölésére.³² A *Carballal v. Uruguay* ügyben a Bizottság a fentihez hasonló következtetésre jutott, és nem találta elégedőnek azt, hogy az őrizetbe vett személy tájékoztatásakor az őrizetbe vétel okaként csak az illető „felforgató tevékenységére” hivatkoztak, és nem részletezték az e tevékenységen belül a hatályos törvény alapján bűncselekménynek minősülő cselekmények tartalmát és terjedelmét.³³

A gyanú természetéről és indokairól való tájékoztatás joga

34. A PPJNE 14. cikk (3) bekezdésének a) pontja gyakorlatilag megfelel az EJEE 6. cikk (3) bekezdése a) pontjának, mivel úgy rendelkezik, hogy minden bűncselekménnyel vádolt személynek joga van arra, hogy „a legrövidebb határidőn belül egy általa értett nyelven részletesen tájékoztassák az ellene emelt vád természetéről és okáról”. Az Emberi Jogi Bizottság azonban tovább ment az EJEB-nél a jog gyakorlati alkalmazására vonatkozó előírások meghatározásában. Az Emberi Jogi Bizottság 32. számú általános megjegyzése a következő átfogó jellegű és részletes útmutatást tartalmazza a PPJNE 14. cikk (3) bekezdés a) pontjának alkalmazásával kapcsolatban.
35. Egyrészt a **jog terjedelmével** kapcsolatban kimondta a Bizottság, hogy minden bűncselekménnyel vádolt személynek joga van az arról való tájékoztatáshoz, hogy mivel vádolják őt, tekintet nélkül arra, hogy az érintettet hivatalosan őrizetbe vették-e. A Bizottság megállapította, hogy a 14. cikk (3) bekezdés a) pontja „minden olyan esetre irányadó, amikor a hatóságok bűncselekmény elkövetésének gyanúját közlik valakivel, ideértve azokat is, akik nincsenek őrizetben, de nem vonatkozik a gyanú közlését megelőző nyomozati cselekményekre”.³⁴
36. Másrészt az **értesítés időzítésével** kapcsolatban a Bizottság megállapította, hogy „a vádról való »lehető legrövidebb időn belüli« értesítés joga alapján a hatóság köteles a tájékoztatást azonnal megadni, amint a nemzeti jog alapján hivatalosan is közlik a gyanút az érintett személlyel, vagy amint nyilvánosan gyanúsítottként minősítik”.³⁵ A *Williams v. Jamaica* ügyben a Bizottság tovább pontosította a fenti szabályt annak kimondásával,

³⁰ *Krasnova v. Kyrgyzstan*, ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, 2011. március 29-i határozat, CCPR/C/101/D/1402/2005 sz. ENSZ-dok., 8.5. bekezdés. Lásd még: *P. Grant v. Jamaica*, ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, 1996. március 22-i határozat, GAOR, A/51/40. sz. ENSZ-dok. (II. kötet), 8.1. bekezdés; és *Paul Kelly v. Jamaica*, ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, 1991. április 8-i határozat, CCPR/C/41/D/253/1987. sz. ENSZ-dok., 5.8. bekezdés.

³¹ *Drescher Caldas v. Uruguay*, ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, 1983. július 21-i határozat, 40. sz. kieg. ENSZ-dok. (A/38/40), 13.2. bekezdés.

³² *Adolfo Drescher Caldas v. Uruguay*, ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, 1983. július 21-i határozat, 40. sz. kieg. ENSZ-dok. (A/38/40), 13.2. bekezdés.

³³ *Carballal v. Uruguay*, ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, 1981. március 27-i határozat, CCPR/C/OP/1. sz. ENSZ-dok., 12. bekezdés.

³⁴ ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, 32. sz. általános megjegyzés, *Jog a bíróság előtti egyenlőséghez és a tisztességes eljáráshoz*, CCPR/C/GC/32. sz. ENSZ-dok., 2007. augusztus 23., 32. és 34. bekezdés. Lásd még: *Khachatrian v. Armenia*, ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, 2005. október 28-i határozat, CCPR/C/85/D/1056/2002. sz. ENSZ-dok., 6.4. bekezdés.

³⁵ ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, 32. sz. általános megjegyzés, *Jog a bíróság előtti egyenlőséghez és a tisztességes eljáráshoz*, CCPR/C/GC/32. sz. ENSZ-dok., 2007. augusztus 23., 32. és 34. bekezdés.

hogy a gyanúval kapcsolatos részletes információkat „az előzetes nyomozati eljárás kezdetén vagy azon a meghallgatáson kell átadni, amelyen felmerülhet annak lehetősége, hogy az illetővel hivatalosan közlik, hogy gyanúsítottként tekintik”.³⁶

37. Harmadrészt pedig **a tájékoztatás formájával** összefüggésben a Bizottság egyértelművé tette, hogy a szóban közölt gyanúsítás csak akkor elfogadható, ha utóbb írásban is megerősítik.³⁷ Ez a szabály pótolja az EJEB által kialakított normák hiányosságát, és ismételten kiemeli annak fontosságát, hogy a gyanúsítottnak meg is kell értenie a tájékoztatást.

A bármilyen formában bebörtönzött vagy fogva tartott személyek védelméről szóló alapelvek

38. „A bármilyen formában bebörtönzött vagy fogva tartott személyek védelméről szóló alapelvek” címet viselő, az ENSZ Közgyűlése által 1988. december 9-én elfogadott dokumentum olyan előírásokat tartalmaz, amelyek minden fogva tartott vagy bebörtönzött személyt védenek, az intézkedés formájától függetlenül, és az alapelvek egyebek mellett tisztázzák azt is, hogy az őrizetbe vételkor milyen információkat kell átadni az érintett személynek.³⁸ A Közgyűlés határozata ugyan nem kötelező érvényű, de olyan mérvadó és általános elveket fogalmaz meg, amelyeket a nemzetközi közösség tagjai fogadtak el a büntetőjogi vádakkal kapcsolatos részletes tájékoztatáshoz való jogról, így a dokumentumban foglalt alapelvek befolyásolják az alapvető jogok értelmezését.
39. A 10. alapelv azt az általános szabályt mondja ki, hogy „minden letartóztatott személy letartóztatásakor tájékoztatni kell letartóztatása okáról és a legrövidebb időn belül közölni kell vele az ellene emelt vádakat”. A 11. alapelv 2. bekezdése úgy szól, hogy „az őrizetbe vett személlyel, és amennyiben van, az ügyvédjével is, azonnal és hiánytalanul közölni kell az őrizetbe vételt elrendelő utasítást és az intézkedés indokait is”. A 12. alapelv pedig meghatározza, hogy pontosan milyen információkat kell közölni az őrizetbe vett személlyel: „a) az őrizetbe vétel oka; b) az őrizetbe vétel, a fogva tartás helyére való megérkezés és az igazságügyi szerv vagy más hatóság előtti első megjelenés időpontja; c) az eljáró rendvédelmi dolgozók azonosító adatai; d) a fogva tartás pontos helye”. Az alapelv tehát további olyan lényeges információkat sorol fel, amelyekről tájékoztatni kell az őrizetbe vett személyeket (egyebek mellett az őrizetbe vétel ideje, az eljáró rendvédelmi dolgozók azonosító adatai és a fogva tartás helye), valamint felhív minden államot arra, hogy gondoskodjon a bebörtönzött vagy őrizetbe vett személyek emberi jogainak védelméről.

Következtetések

40. Az EJEE 5. cikk (2) bekezdése, valamint a PPJNE 9. cikk (2) bekezdése szerint a szabadságától megfosztott személyt tájékoztatni kell letartóztatása okairól és az ellene emelt vádakról. A tájékoztatást a szabadságtól való megfosztás után, amint lehetséges az érintett tudomására kell hozni, de bizonyos esetekben az ügy speciális körülményeire figyelemmel rövid késlekedés indokolt lehet. Az információt az érintett által érthető módon, egyszerű, szakzsargonmentes nyelven, továbbá írásban kell közölni, és kellő részletességgel meg kell jelölni az őrizetbe vétel ténybeli és jogi alapját is abból a célból, hogy az érintett személy az illetékes igazságügyi szervhez fordulhasson, és az őrizet törvényességének gyors felülvizsgálatát kérhesse.
41. Az EJEE 6. cikk (3) bekezdésének a) pontja, valamint a PPJNE 14. cikk (3) bekezdésének a) pontja szerint is minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van arra, hogy

³⁶ *Desmond Williams v. Jamaica*, ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, 1997. április 8-i határozat, CCPR/C/59/D/561/1993. sz. ENSZ-dok., 9.2. bekezdés.

³⁷ ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, 32. sz. általános megjegyzés, *Jog a bíróság előtti egyenlőséghez és a tisztességes eljáráshoz*, CCPR/C/GC/32. sz. ENSZ-dok., 2007. augusztus 23., 31. bekezdés.

³⁸ *A bármilyen formában bebörtönzött vagy fogva tartott személyek védelméről szóló alapelvek*, ENSZ Közgyűlés, A/RES/43/173. sz. ENSZ-dok.

a legrövidebb időn belül és részletesen tájékoztassák az ellene felhozott vád természetéről és indokairól. A kötelezettséget nem lehet passzív magatartással teljesíteni; ez egy pozitív kötelezettség, amely alapján az ügyészségnek, illetve a nyomozó hatóságnak aktív magatartást kell tanúsítania. A részletes információkat azonnal meg kell adni, amint hivatalosan is közlik a gyanút az érintett személlyel, vagy amint nyilvánosan gyanúsítottak minősítik, vagy az előzetes nyomozati eljárás kezdetén, illetve azon a meghallgatáson kell átadni, amelyen felmerülhet annak lehetősége, hogy az illetővel hivatalosan közlik, hogy gyanúsítottak tekintik. Az információknak átfogónak kell lennie azért, hogy az érintett személy pontosan értse a vádak tartalmát, és megfelelően fel tudjon készülni a védekezésre. A tájékoztatásnak ki kell terjednie legalább a vád alapját képező lényeges tényekre, valamint ezek jogi minősítésére.

42. Az EJEB és az Emberi Jogi Bizottság által kidolgozott normákon túl a tájékoztatáshoz való jogról ma már uniós szintű jogszabály is szól, amely a tagállamokra nézve kötelező és velük szemben kikényszeríthető kötelezettségeket rögzít. A tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv alapján a tagállamok kötelesek módosítani a törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseiket abból a célból, hogy az őrizetbe vételkor és a vád közlésekor az érintettek bizonyos meghatározott információkhoz jussanak. Az Európai Unió területén őrizetbe vett személyeknek a személyes szabadságtól való megfosztás után joguk van azonnal megtudni, hogy miért gyanúsítják őket bűncselekmény elkövetésével, és részletes tájékoztatást kell kapniuk a vádakról, a feltételezett bűncselekmény elkövetésének körülményeiről, valamint a kérdéses cselekmény jellegéről és jogi minősítéséről.

II. A JOGOKKAL KAPCSOLATOS TÁJÉKOZTATÁSHOZ VALÓ JOG

43. A tisztességes tárgyaláshoz való jog a gyakorlatban hatékonyan csak akkor érvényesül, ha a terheltek tájékoztatást kapnak a jogaikról, hiszen a jogait nem ismerő ember aligha tudja gyakorolni azokat. A tisztességes tárgyaláshoz való alapvető jog érvényesülése érdekében az igazságügyi szervek kötelesek ésszerű lépéseket tenni azért, hogy a gyanúsítottak már a büntetőeljárás kezdetekor pontosan ismerjék a védelmi jogaikat.

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye

44. Az EJEB következetes gyakorlata szerint a hatóságok kötelesek aktív lépéseket, intézkedéseket tenni a tisztességes tárgyaláshoz való jogra vonatkozó, az EJEE 6. cikkében meghatározott követelmények teljesítéséért, és ennek keretében kötelesek egyebek mellett aktívan tájékoztatni a gyanúsítottakat a jogaikról is. Az EJEE szövege ugyan nem tartalmazza nevesített kötelezettségként azt, hogy az igazságügyi szervek kötelesek tájékoztatni a gyanúsítottakat a védelmi jogaikról, az EJEB közvetve, a tisztességes eljáráshoz való jog részeként elismerte ennek a jognak a létezését azon az alapon, hogy az EJEE célja hatékony és a gyakorlatban is elérhető jogok biztosítása látszólagos és csak elvi szinten létező jogok helyett. Az EJEB megállapította, hogy ez különösen igaz a védelemhez és a tisztességes eljáráshoz való jogokra.³⁹
45. A *Panovits v. Cyprus* ügyben a kiskorú kérelmezőt rablás és emberölés gyanújával vették őrizetbe. A rendőrségi kihallgatáson beismerő vallomást tett úgy, hogy sem ügyvéd, sem pedig a gyámja nem volt jelen. A Kormány úgy érvelt, hogy a hatóságok kérelemre bármikor lehetővé tették volna a kérelmező számára a jogi segítségnyújtáshoz való joga gyakorlását. Az EJEB megállapította, hogy a jogi képviselőhez való hozzáférést lehetővé tevő tájékoztatás nyújtása a kérelmezőnek pozitív tartalmú kötelezettség, és ennek megfelelően a hatóságok passzív magatartása a 6. cikkbe ütközött,⁴⁰ és hozzátette, hogy a hatóságoknak „aktív magatartással” kellett volna gondoskodniuk arról, hogy a kérelmező

³⁹ *Airey v. Ireland*, EJEB, 1979. október 9-i ítélet, 24. bekezdés.

⁴⁰ *Panovits v. Cyprus*, EJEB, 2008. december 11-i ítélet, 72. bekezdés.

világosan értse, hogy megilleti a jogi segítségnyújtáshoz, a jogsegélyhez és a hallgatáshoz való jog.

46. Az EJEB a *Padalov v. Bulgaria* ügyben hasonló körülményekre figyelemmel szintén megállapította a 6. cikk megsértését.⁴¹ Az utóbbi ügyben a kérelmező nem volt kiskorú, és nem volt semmilyen szempontból különösképp kiszolgáltatott. Nemi bűncselekmények miatt vették őrizetbe; a rendőrségnek előadta, hogy nincs pénze ügyvédre, és hogy szerinte jogsegélyre sem jogosult az ország bonyolult jogsegély-szabályozása alapján. Az EJEB úgy vélte, hogy a nemzeti hatóságoknak aktívabb magatartást kellett volna tanúsítaniuk annak biztosítása érdekében, hogy a kérelmező tisztán lásson a jogsegélyhez való jogával kapcsolatban. Az EJEB szerint a hatóságok megszegték a kötelezettségüket azzal, hogy passzív hozzáállást választottak, és ez hozzájárult a 6. cikk megsértéséhez.⁴²
47. Az EJEB nem foglalkozott azzal, hogy pontosan milyen jogokra kell kiterjednie a tájékoztatásnak, és arra a következtésre jutott, hogy a tájékoztatás formája és tartalma az adott eset körülményeitől függ. A hatóságoknak mindenesetre legalább a hallgatáshoz való jogára figyelmeztetniük kell a vádlottat.⁴³ Az EJEB azonban azt is megállapította, hogy „további biztosítékok szükségesek olyankor, ha a vádlott ügyvédet kér, mivel ha a vádlottnak nincs jogi képviselője, kevesebb eséllyel szerez tudomást a jogairól, és így az is kevésbé valószínű, hogy a jogait tiszteletben fogják tartani”.⁴⁴
48. Az olyan esetekben, amikor a gyanúsított a korára vagy más speciális körülményre tekintettel különösen kiszolgáltatott helyzetben van, az EJEB elvárja, hogy a hatóságok külön erőfeszítéseket tegyenek azért, hogy tájékoztassák a terheltet a jogairól, különös tekintettel az ügyvédi segítséghez való jogára. E többletkövetelményekre figyelemmel az EJEB például egy alkoholista, tehát különösen kiszolgáltatott kérelmező esetén nem fogadta el azt az előre kinyomtatott és a kérelmező által aláírt formanyomtatványon szereplő nyilatkozatot, amelyben a kérelmező kijelentette, hogy tájékoztatták a hallgatáshoz és az ügyvédi segítséghez való jogáról. Az EJEB megállapította, hogy a hatóságoknak figyelembe kellett volna venniük a kérelmező speciális helyzetét akkor, amikor felvilágosították az ügyvédi támogatás lehetőségéről.⁴⁵ Olyan esetekben, amikor a gyanúsított kiskorú volt, az EJEB megállapította, hogy a hatóságokat még többletkötelezettség is terheli, amely alapján biztosítaniuk kell, hogy a gyanúsított „jól átlássa a nyomozás jellegét és azt, hogy milyen következményekkel járhat az eljárás számára, ideértve az esetleges hátrányos jogkövetkezmények súlyát, továbbá tudjon a védelmi jogairól és különösen arról, hogy megilleti a hallgatás joga”.⁴⁶

Irányelv a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról

49. Az Európai Parlament és a Tanács új, a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelve rögzíti, hogy a valamely uniós tagállam területén őrizetbe vett személyeket az eljárás minél korábbi időpontjában tájékoztatni kell az eljárási jogaikról, egyszerű és közérthető nyelven.⁴⁷ A tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv komoly hatással lesz több tagállam büntetőeljárásai szabályozására, tekintettel arra, hogy a tagállamok kötelesek a jogszabályaikat és joggyakorlatukat az irányelv követelményeihez igazítani.

---

⁴¹ *Padalov v. Bulgaria*, EJEB, 2006. augusztus 10-i ítélet. Lásd még: *Talat Tunç v. Turkey*, EJEB, 2007. március 27-i ítélet.

⁴² *Padalov v. Bulgaria*, EJEB, 2006. augusztus 10-i ítélet, 54–56. bekezdés.

⁴³ *Pishchalnikov v. Russia*, EJEB, 2009. szeptember 24-i ítélet, 78–79. bekezdés.

⁴⁴ *Uo.*, 78. bekezdés.

⁴⁵ *Plonka v. Poland*, EJEB, 2009. március 31-i ítélet, 37–38. bekezdés.

⁴⁶ *Panovits v. Cyprus*, EJEB, 2008. december 11-i ítélet, 67. bekezdés; *S.C. v. the United Kingdom*, EJEB, XX-i ítélet, 29. bekezdés.

⁴⁷ Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról, 2010/0215(COD), COM(2010) 392/3. Az irányelv az EU vonatkozó ütemtervének B intézkedéséhez kapcsolódik.

50. Ahogy már erről fent szó volt, az irányelv 3. cikke előírja, hogy a bűncselekménnyel gyanúsított vagy vádolt személyt az esetleges őrizetbe vagy előzetes letartóztatásba vételtől, valamint a gyanú, illetve a vád közlésétől függetlenül minden esetben tájékoztatni kell az eljárási jogairól. Ennek keretében közölni kell vele, hogy jogosult jogi tanácsadásra és segítségre, tolmácsolási és fordítási szolgáltatásokra, a váddal kapcsolatos tájékoztatásra, valamint azt is, hogy rendelkezik a hallgatás jogával.
51. A 4. cikk további védelmet nyújt az őrizetbe vagy előzetes letartóztatásba vett gyanúsítottak és vádlottak számára annak elismerésével és rögzítésével, hogy a szabadságuktól megfosztott személyeknek részletesebb tájékoztatásra van szükségük a jogaikról, amelyet írásbeli tájékoztató formájában kell megadni az alábbiak szerint:

„(1) A tagállamok biztosítják, hogy az őrizetbe vett vagy fogva tartott gyanúsítottak és vádlottak haladéktalanul kézhez kapják a jogokról szóló írásbeli tájékoztatót. Lehetőséget kell nekik adni a jogokról szóló írásbeli tájékoztató elolvasására, és meg kell nekik engedni, hogy azt a szabadságelvonásuk ideje alatt a birtokukban tarthassák.

(2) Az e cikk (1) bekezdésében említett jogokról szóló írásbeli tájékoztató a 3. cikkben meghatározott tájékoztatáson túlmenően a nemzeti jog szerint alkalmazandó alábbi jogokra vonatkozóan is tartalmaz információkat:

a) az ügy anyagaiba való betekintés joga;

b) a konzuli hatóságok és egy személy értesítéséhez való jog;

c) sürgősségi orvosi ellátáshoz való jog; és

d) a gyanúsítottak, illetve a vádlottak legfeljebb hány óráig vagy napig lehetnek megfosztva szabadságuktól, mielőtt igazságügyi hatóság elé állítják őket.

(3) A jogokról szóló írásbeli tájékoztató ezenkívül tájékoztatást nyújt az őrizetbe vétel elleni panasztételnek, a fogva tartás felülvizsgálata kezdeményezésének, illetve ideiglenes szabadlábra helyezés kérelmezésének a nemzeti jog által biztosított lehetőségeiről.

52. Az EU-n belüli gyakorlat egységesítése érdekében az irányelv mellékletként tartalmaz egy mintát is az írásbeli tájékoztatóhoz, amely minta az Európai Unió összes hivatalos nyelvén rendelkezésre áll. A tagállami hatóságoknak a tájékoztató anyagot egy, a vádlott vagy gyanúsított által értett nyelven kell átadniuk. A tájékoztató anyag mintája lényegre törően és egyszerű nyelven írja le az őrizetbe vettek alapvető jogait, ideértve az alábbi jogokat:

„Őrizetbe vétele vagy fogva tartása esetén Önt a következő jogok illetik meg: (...) Önnek joga van arra, hogy négy szemközt beszéljen egy ügyvéddel. (...) Önnek joga van tudni, hogy miért vették őrizetbe vagy tartják fogva, és milyen bűncselekmény elkövetésével gyanúsítják vagy vádolják. (...) Ha Ön nem beszél a rendőrség vagy más illetékes hatóság által beszélt nyelvet, joga van ahhoz, hogy térítésmentesen tolmács segítsen.”

Egyéb nemzetközi és európai normák

53. Az alapvető jogokról való haladéktalan tájékoztatás döntő jelentőségét már több nemzetközi szervezet kimondta.

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

54. Az EJEE-vel ellentétben a PPJNE nem hallgat a védelmi jogokról, és azon belül is az ügyvéd igénybevétele jogáról való tájékoztatás fontosságáról. A PPJNE 14. cikk (3) bekezdés d) pontja előírja, hogy a bűncselekménnyel vádolt személyt, „amennyiben védője nincsen, tájékoztassák a védő választására vonatkozó jogáról”. A 14. cikk (3) bekezdés d) pontjára vonatkozó előkészítő dokumentumok szerint „magától értetődő”

kötelezettség a jogi segítségnyújtáshoz való joggal kapcsolatos tájékoztatás.⁴⁸ A *Barno Saidova v. Tajikistan* és a *Rolando v. Philippines* ügyekben az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága arra tekintettel állapította meg a 14. cikk (3) bekezdés d) pontjának sérelmét, hogy a gyanúsítottakat az őrizetbe vételkor nem tájékoztatták a jogi segítségnyújtásra vonatkozó jogukról.⁴⁹

A Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság

55. A CPT kimondta, hogy az őrizetbe vett személyeket „haladéktalanul és egyértelműen” tájékoztatni kell azon jogukról, hogy az őrizetbe vételük tényéről egy harmadik személyt értesítsenek, továbbá az ügyvéd igénybeviteléhez való jogukról, valamint az orvosi vizsgálathoz való jogukról is.⁵⁰ A CPT ebben a három jogosultságban „az őrizetbe vett személyekkel szembeni embertelen bánásmód megelőzésének” alapvető biztosítékait látja.⁵¹ A CPT több ízben kiemelte, hogy nemcsak a jogok gyakorolhatósága fontos, hanem az is, hogy ezekről kifejezetten tájékoztassák is az érintettet:

„A CPT szerint minden esetben egy, ezeket a jogokat világosan ismertető formanyomtatványt kell már az őrizetbe vétel pillanatában átadni a rendőri őrizetbe vett személyeknek. Továbbá az érintett személyekkel alá kell íratni egy nyilatkozatot, amelyben kinyilvánítják, hogy ismertették velük a jogaikat.”⁵²

Az ENSZ kínzás elleni egyezménye

56. A Kínzás Elleni Bizottság az országjelentéseiben négy olyan alapvető jogot határozott meg, amelyeket minden rendőri őrizetbe vett személynek biztosítani kell, és rendszeresen hangsúlyozza, hogy a gyanúsítottakat a kihallgatás előtt tájékoztatni kell ezen jogaikról. A gyanúsítottakat az alábbi négy alapvető jogról kell késlekedés nélkül tájékoztatni:
- (a) az ügyvédhez fordulás joga;
  - (b) egy második vagy harmadik fél értesítésének joga az őrizetbe vételről;
  - (c) orvosi vizsgálathoz való jog; és
  - (d) az őrizetbe vett személyt megillető jogokról való szóbeli és írásbeli tájékoztatás joga.⁵³

Az ügyvéd szerepének alapvető elvei

57. Az ENSZ bűnmegelőzésről és a bűnelkövetőkkel való bánásmódról szóló 1990-es kongresszusán elfogadott „Az ügyvéd szerepének alapvető elvei” című dokumentum speciális büntető igazságszolgáltatási garanciákat tartalmaz. Az 5. elv szerint „a kormányoknak gondoskodniuk kell arról, hogy az illetékes hatóság valamennyi, őrizetbe vagy előzetes letartóztatásba vett személyt a gyanú közlésekor azonnal tájékoztasson az ügyvédválasztás és az ügyvéd igénybevitelének jogáról is”.

⁴⁸ Kivonat az Emberi Jogok Bizottsága 5. ülészakájának (1949), 6. ülészakájának (1950) és 8. ülészakájának (1952) anyagaiból, A/2929, VI. kötet, 84. bekezdés.

⁴⁹ *Barno Saidova v. Tajikistan*, ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, 2004. augusztus 20-i határozat, CCPR/C/81/D/964/2001. sz. ENSZ-dok., 6.8. bekezdés. *Rolando v. Philippines*, ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, 2004. december 8-i határozat, CCPR/C/82/D/1110/2002. sz. ENSZ-dok., 5.6. bekezdés.

⁵⁰ CPT-előírások, a CPT 2. sz. általános jelentéséből készült kivonat „lényegi” pontjai [CPT/Inf (92) 30], 37. bekezdés

⁵¹ CPT-előírások, a CPT 2. sz. általános jelentéséből készült kivonat „lényegi” pontjai [CPT/Inf (92) 30], 36. bekezdés

⁵² CPT-előírások, a CPT 6. sz. általános jelentéséből készült kivonat „lényegi” pontjai [CPT/Inf (96) 21], 16. bekezdés. Lásd még: a CPT 12. sz. általános jelentéséből készült kivonat [CPT/Inf (2002) 15], 44. bekezdés; a CPT 7. sz. általános jelentéséből készült kivonat [CPT/Inf (97) 10], 30. bekezdés; a CPT 19. sz. általános jelentéséből készült kivonat [CPT/Inf (2009) 27], 84. bekezdés.

⁵³ CAT/C/SR.191, 1994. november 14., 46. bekezdés; CAT/C/SR.203, 1994. november 22., 37. bekezdés; CAT/C/SR.245, 1996. június 11., 20. bekezdés; CAT/C/SR.247, 1996. május 29., 37. bekezdés.

A bármilyen formában bebörtönzött vagy fogva tartott személyek védelméről szóló alapelvek

58. Az ENSZ Közgyűlése által 1988. december 9-én elfogadott „A bármilyen formában bebörtönzött vagy fogva tartott személyek védelméről szóló alapelvek” c. határozatban foglalt 13. alapelv kimondja, hogy „a végrehajtó hatóságnak az őrizetbe vételkor, továbbá az előzetes letartóztatás vagy a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának megkezdésekor vagy azt követően haladéktalanul tájékoztatnia kell az érintettet a jogairól, illetve ezek gyakorlásának módjáról”.⁵⁴

Következtetések

59. Az EJEB kimondta, hogy a hatóságok kötelesek ésszerű keretek között lépéseket tenni annak biztosítása érdekében, hogy a gyanúsított pontosan ismerje a védelmi jogait és azok gyakorlásának módját is. A hatóságok aktív magatartással kötelesek gondoskodni arról, hogy a vádlott világosan értse, hogy megilleti őt a jogi segítségnyújtáshoz, a jogsegélyhez és a hallgatáshoz való jog. A védelmi jogokról, és elsősorban az ügyvéd igénybevételének jogáról való tájékoztatás jelentőségét több alkalommal hangsúlyozták más nemzetközi és európai szervezetek is, így például az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, a Kínzás Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottság, a Kínzás Elleni Bizottság és az Egyesült Nemzetek Szervezete. Az alapvető jogokról való haladéktalan tájékoztatás döntő jelentőségét már több nemzetközi szervezet, így az Emberi Jogi Bizottság, a CPT, a CAT és az ENSZ más szervei is kimondták.
60. Továbbá a tájékoztatáshoz való jogról szóló új irányelv szerint a valamely uniós tagállam területén őrizetbe vett személyeket az eljárás minél korábbi időpontjában tájékoztatni kell a vonatkozó eljárási jogaikról, egyszerű és közérthető nyelven. Az Európai Bizottság készített egy mintát is ahhoz az írásbeli tájékoztatóhoz, amely rögzíti, hogy milyen jogokról kell egyszerű és világos formában és módon tájékoztatni a terhelteket.

III. A BIZONYÍTÉKOKBA VALÓ BETEKINTÉS JOGA

61. A fegyveregyenlőség elve alapján a gyanúsítottak a büntetőeljárás korai szakaszában betekinhetnek az ügyiratok között található azon bizonyítékokba, amelyek alapján a fogva tartás törvényességének felülvizsgálatát kérhetik. Ezt a jogot az EJEB és az Emberi Jogi Bizottság is megerősítette, valamint szerepel a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelvben is.

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye

62. Azért, hogy a személyes szabadságuktól őrizetbe vétellel vagy előzetes letartóztatásba helyezéssel megfosztott személyek a fogva tartás törvényességének érdemi felülvizsgálatát kérhessék, joguk van megkapni az ehhez szükséges tájékoztatást, valamint betekinteni az ehhez szükséges bizonyítékokba is. Az EJEB megállapította, hogy az EJEE ugyan nem nevesíti, de az 5. cikk (4) bekezdéséből és a 6. cikk (3) bekezdés b) pontjából, a fegyveregyenlőség elvéből és az EJEB joggyakorlatából levezethető a vádlott és a gyanúsított betekintési joga az ügyirathoz csatolt bizonyítékokba a büntetőeljárás tárgyalást megelőző szakaszában.
63. Az 5. cikk (4) bekezdés úgy rendelkezik, hogy „szabadságától letartóztatás vagy őrizetbe vétel folytán megfosztott minden személynek joga van olyan eljáráshoz, melynek során őrizetbe vételének törvényességéről a bíróság rövid határidőn belül dönt, és törvényellenes őrizetbe vétele esetén szabadlábra helyezését rendeli el”. A 6. cikk (3) bekezdésének b) pontja pedig a védekezésének előkészítéséhez szükséges időt és eszközöket garantálja a terhelt számára.

⁵⁴ *A bármilyen formában bebörtönzött vagy fogva tartott személyek védelméről szóló alapelvek*, ENSZ Közgyűlés, A/RES/43/173. sz. ENSZ-dok.

64. A *Shishkov v. Bulgaria* ügyben az előzetes letartóztatásba helyezett kérelmező kifogásolta, hogy csak korlátozták az ügyiratba való betekintés jogát az előzetes nyomozati szakban, és az EJEB ki is mondta, hogy az előzetes letartóztatásban lévő gyanúsítottaknak bizonyos információkat mindenképpen meg kell kapniuk. Az EJEB hangsúlyozta, hogy a büntetőeljárásban „minden esetben biztosítani kell a felek, vagyis az ügyész és az őrizetbe vett személy fegyveregyenlőségét”,⁵⁵ és megállapította az 5. cikk (4) bekezdésének sérelmét a következő indokok alapján:

„A fegyveregyenlőség nem biztosított akkor, ha a védőügyvéd nem fér hozzá a nyomozati iratok között elhelyezett azon dokumentumokhoz, amelyek alapján kérheti, hogy vizsgálják felül az ügyfele fogva tartásának az EJEE szerinti törvényességét. A fogva tartás törvényessége nemcsak a nemzeti jog eljárási követelményeinek betartását jelenti, hanem azt is vizsgálni kell, hogy a gyanú, amelyre tekintettel letartóztatták az illetőt, alapos-e, az őrizetbe vétel célja legitim-e, valamint az őrizetet követő előzetes letartóztatás indokolt-e.”⁵⁶

65. Az információ megfelelősége. Az EJEB kimondta, hogy ugyan nincs olyan szabály, amely alapján kötelező lenne az egész ügyirat elérhetővé tétele a gyanúsított vagy a jogi képviselője számára, de „ennek ellenére kötelező megadni nekik mindazokat az információkat, amelyek alapján érdemben kérhetik a bíróságot” a fogva tartás EJEE 5. cikk (4) bekezdése szerinti törvényességének felülvizsgálatára.⁵⁷ A *Garcia Alva v. Germany* ügyben az EJEB úgy érvelt, hogy a gyanúsítottak és vádlottak ügyirathoz csatolt bizonyítékokba való betekintési joga az EJEE 6. cikkében megfogalmazott kontradiktórius eljáráshoz való jogból vezethető le, és hozzátette, hogy „mind a vádképviselőnek, mind pedig a védelemnek lehetőséget kell biztosítani arra, hogy megismerjék a másik félnek az ügyiratok részét képező észrevételeit, valamint az általa hivatkozott bizonyítékokat, és reagálhassanak azokra”.⁵⁸ A hatóságok kötelesek a legfontosabb dokumentumoknál (pl. elfogatóparancs, a kérelmező nyilatkozatai, az esetleges házkutatás jegyzőkönyve) lényegesen több anyagot elérhetővé tenni az érintettek számára.⁵⁹ A gyanúsítottak lehetővé kell tenni, hogy megismerhesse a büntetőeljárás keretében lezajlott nyomozás eredményeit,⁶⁰ így egyebek között hozzá kell férnie a legfontosabb tanúk azon vallomásaihoz, amelyek befolyásolhatják az előzetes letartóztatásról szóló döntést.⁶¹ Elfogadható lehet az a megoldás, ha a gyanúsított közvetlenül nem, hanem csak az ügyvédje fér hozzá ezekhez az anyagokhoz.⁶² Ha azonban a gyanúsítottak nincs védője, vagy úgy dönt, hogy saját maga látja el a képviselőt, nem lehet tőle megtagadni az ügyirathoz való közvetlen hozzáférés lehetőségét.⁶³
66. Az ügyiratok kivonata, összefoglalója nem minden esetben fogadható el. Az EJEB a bizonyítékokba való betekintés gyakorlati kérdéseivel kapcsolatban is alkotott szabályokat. A *Mooren v. Germany* ügyben az EJEB megállapította, hogy az ügyészség nem teljesítette az ügyirat hozzáférhetővé tételére vonatkozó kötelezettségét azzal, hogy egy négyoldalas összefoglalót bocsátott a kérelmező rendelkezésére, mert ezzel

⁵⁵ *Shishkov v. Bulgaria*, EJEB, 2003. január 9-i ítélet, 77. bekezdés. Lásd még: *Lietzow v. Germany*, EJEB, 2001. február 13-i ítélet, 44. bekezdés; *Schöps v. Germany*, EJEB, 2001. február 13-i ítélet, 44. bekezdés.

⁵⁶ *Shishkov v. Bulgaria*, EJEB, 2003. január 9-i ítélet, 77. bekezdés.

⁵⁷ *Shamayev and Others v. Georgia and Russia*, EJEB, 2005. április 12-i ítélet, 413. bekezdés; *Čonka v. Belgium*, EJEB, 2002. február 5-i ítélet, 50. bekezdés.

⁵⁸ *Garcia Alva v. Germany*, EJEB, 2001. február 13-i ítélet, 39. bekezdés.

⁵⁹ *Garcia Alva v. Germany*, EJEB, 2001. február 13-i ítélet, 40–43. bekezdés.

⁶⁰ *Natunen v. Finland*, EJEB, 2009. március 31-i ítélet, 42. bekezdés; *Galstyan v. Armenia*, EJEB, 2007. november 15-i ítélet, 84. bekezdés.

⁶¹ *Lietzow v. Germany*, EJEB, 2001. február 13-i ítélet, 45–48. bekezdés; *Garcia Alva v. Germany*, EJEB, 2001. február 13-i ítélet, 40–43. bekezdés.

⁶² *Kamasinski v. Austria*, EJEB, 1989. december 19-i ítélet, 88. bekezdés; *Kremzow v. Austria*, EJEB, 1993. szeptember 21-i ítélet, 52. bekezdés.

⁶³ *Foucher v. France*, EJEB, 1997. március 18-i ítélet, 35–36. bekezdés.

tisztességtelen módon korlátozta a kérelmező lehetőségeit arra, hogy a fogva tartás felülvizsgálatát kérje. Az ügyiratban rögzített tények és bizonyítékok szóbeli bemutatásával szintén nem teljesül a fegyveregyenlőség követelménye.⁶⁴ Az, hogy később a nemzeti bíróság elismerte, hogy az ügyiratokba való betekintés megakadályozásával sérültek a kérelmező eljárási jogai, és engedélyezte a védő számára az ügyiratok tanulmányozását, nem orvosolta az eljárási szabályoknak az eljárás korai szakaszában történő megsértését.⁶⁵ Az EJEB határozata szerint a hatóságok kötelesek úgy alakítani az eljárást, hogy a védelem minél egyszerűbben és szükségtelen késedelem nélkül hozzáférjen az ügyiratokhoz, és a hozzáférést nem köthetik indokolatlan formai szabályok betartásához.⁶⁶

67. *Szűken értelmezett korlátozások.* Az ügyiratok részét képező bizonyítékokba való betekintés jogát csak akkor lehet bármilyen módon korlátozni, ha ez feltétlenül szükséges, a korlátozást szűken kell értelmezni, és a fegyveregyenlőség biztosítása érdekében a korlátozást más intézkedésekkel ellensúlyozni kell. Az EJEB elismerte azt, hogy a nyomozati eljárás hatékonysága is fontos érdek, és ebből az következik, hogy a nyomozás során összegyűjtött információk egy része titokban tartható azért, hogy a gyanúsított ne hamisíthassa meg a bizonyítékokat, ne akadályozhassa meg a tanúk vallomástételét, és ne veszélyeztethesse az igazságszolgáltatás eredményes munkáját.⁶⁷ Az EJEB azonban azt is kimondta, hogy „ez az egyébként legitim érdek nem érvényesülhet akkor, ha ez a védelem jogainak lényeges korlátozásával járna”.⁶⁸ Az EJEB megállapította, hogy a fogva tartás törvényességének értékeléséhez elengedhetetlen információkat megfelelően át kell adni a gyanúsított ügyvédjének. Az EJEB erre a következtetésre jutott még olyan esetekben is, amelyekben a nemzeti hatóságok azt az álláspontot képviselték, hogy fennállt az összejátszás vagy a bizonyítékok manipulációjának veszélye,⁶⁹ vagy a tájékoztatás a folyamatban levő nyomozás eredményességét veszélyeztette volna.⁷⁰ Az esetleges korlátozás csak akkor lehet elfogadható, ha feltétlenül szükséges, és a védelem jogkorlátozás miatt felmerült nehézségeit orvosolni kell az eljárás későbbi szakaszában.
68. A *Moiseyev v. Russia* ügyben az orosz kormány úgy nyilatkozott, hogy az ügyiratokba való betekintés jogát nemzetbiztonsági megfontolások alapján korlátozták. Az EJEB szerint a betekintés jogát csak szűk körben, megfelelő módon és akkor lehet korlátozni, ha az jogszabály alapján indokolt:

„A Bíróság elismeri azt, hogy a nemzetbiztonsági érdekre tekintettel indokolt lehet az eljárási jogok korlátozása, ha az adott ügy államtitkot érint, de még abban az esetben is, ha nemzetbiztonsági kockázata van az ügynek, a törvényesség és a demokratikus jogállamiság elveire tekintettel követelmény, hogy az alapvető emberi jogokat – így a tisztességes eljáráshoz való jogot is – érintő intézkedéseknek törvényes alapjuk legyen, és a jogoknak alkalmasnak kell lenniük a védelmi funkciójuk ellátására.”⁷¹

Irányelv a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról

69. Az Európai Parlament és a Tanács a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelve szerint kiemelten fontos az, hogy a terhelt teljes mértékben, korlátozások

⁶⁴ *Mooren v. Germany*, EJEB, 2009. július 9-i ítélet, 121–125. bekezdés.

⁶⁵ *Mooren v. Germany*, EJEB, 2009. július 9-i ítélet, 121. bekezdés.

⁶⁶ *Schöps v. Germany*, EJEB, 2001. február 13-i ítélet, 47–55. bekezdés.

⁶⁷ *Lietzow v. Germany*, EJEB, 2001. február 13-i ítélet, 47. bekezdés; *Jasper v. the United Kingdom*, EJEB, 2000. február 16-i ítélet, 43. bekezdés; *Dowsett v. the United Kingdom*, EJEB, 2003. június 24-i ítélet, 42. bekezdés.

⁶⁸ *Shishkov v. Bulgaria*, EJEB, 2003. január 9-i ítélet, 77. bekezdés.

⁶⁹ *Lietzow v. Germany*, EJEB, 2001. február 13-i ítélet, 45. és 47. bekezdés.

⁷⁰ *Garcia Alva v. Germany*, EJEB, 2001. február 13-i ítélet, 42. bekezdés.

⁷¹ *Moiseyev v. Russia*, EJEB, 2008. október 9-i ítélet, 215–217. bekezdés. Lásd még: *Matyjek v. Poland*, EJEB, 2007. szeptember 24-i ítélet, 59. bekezdés.

nélkül és szabadon hozzáférhessen az ügyiratokhoz. Az irányelv 7. cikkének (1) és (2) bekezdése így rendelkezik:

„(1) Amennyiben valakit a büntetőeljárás bármely szakaszában őrizetbe vesznek, illetve fogva tartanak, a tagállamok biztosítják, hogy az adott ügygel kapcsolatos, az illetékes hatóságok birtokában lévő dokumentumokat, amelyek nélkülözhetetlenek az őrizetbe vétel ellen a nemzeti jog szerinti eredményes panasztételhez, vagy a fogva tartás jogszerűsége felülvizsgálatának nemzeti jog szerinti eredményes kezdeményezéséhez, az őrizetbe vett személy vagy ügyvédje rendelkezésére bocsássák.

(2) A tagállamok biztosítják, hogy a gyanúsított, illetve a vádlott, vagy ügyvédjük legalább az illetékes hatóságok birtokában lévő, a gyanúsítottra vagy a vádlottra nézve akár kedvező, akár terhelő valamennyi anyagba betekinthesse az eljárás tisztességességének megóvása és a védelemre való felkészülés érdekében.”

70. A 7. cikk (3) bekezdése és a 30. preambulumbekendés is szabályozza az ügyiratokba való betekintés időzítését. A betekintés lehetőségét megfelelő időben kell biztosítani ahhoz, hogy a védelem érdemben gyakorolhassa a jogait, de legkésőbb azt megelőzően, hogy a bíróság döntene az őrizetbe vételnek vagy a fogva tartásnak az EJEE 5. cikkének (4) bekezdése szerinti jogszerűségéről. A 34. preambulumbekendés előírja, hogy a betekintést térítésmentesen kell biztosítani.
71. A 32. preambulumbekendés pedig ismételtelen kiemeli az ügyiratokhoz való teljes hozzáférés fontosságát, és kimondja, hogy az illetékes hatóságok birtokában lévő bizonyítékokhoz való hozzáférés korlátozása csak akkor igazolható, ha „a betekintés egy másik személy életét vagy alapvető jogait súlyosan veszélyeztethetné, vagy ha a betekintés megtagadása valamely fontos közérdek megóvásához feltétlenül szükséges”. A preambulumbekendés azt is kimondja, hogy a betekintés bármely megtagadását a védelemhez való jog tükrében kell mérlegelni, és szigorúan az EJEE-ben foglalt tisztességes eljáráshoz való jog elvével összhangban kell értelmezni.

Egyéb nemzetközi normák

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

72. A vádlott vagy gyanúsított bizonyítékokba való betekintésének joga a PPJNE 14. cikk (3) bekezdésének b) pontja alkalmazása során alakult ki, amely szabály előírja, hogy a büntetőeljárások minden gyanúsítottja „megfelelő idővel és lehetőséggel rendelkezék védelme előkészítésére”. A 32. sz. általános megjegyzésben az Emberi Jogi Bizottság hangsúlyozta, hogy „a megfelelő lehetőség azt is jelenti, hogy hozzáférést kell biztosítani a dokumentumokhoz és a többi bizonyítékhoz, ideértve mindazokat a vádlott ellen szóló bizonyítékokat, amelyeket az ügyészség bizonyítékként be kíván mutatni a bíróságon, és a vádlott mellett szóló anyagokat is. A vádlott mellett szóló anyagnak minősülnek az ártatlanságát igazoló anyagok mellett azok a bizonyítékok is, amelyek segíthetik a védelem munkáját (pl. amelyek arra utalnak, hogy a beismerő vallomást nem önként tette a terhelt)”.⁷²

Következtetések

73. Az EJEB megállapította, hogy a fegyveregyenlőség elvének érvényesülése érdekében a gyanúsítottaknak a büntetőeljárás korai szakaszában joguk van betekinteni az ügyiratok között található azon bizonyítékokba, amelyek alapján a fogva tartás törvényességének felülvizsgálatát kérhetik. Ilyen bizonyítékoknak minősülnek az eljárás keretében lezajlott nyomozás eredményei, továbbá az őrizetbe vétel indokál szolgáló alapos gyanút, magát az őrizetbe vételt, valamint az előzetes letartóztatás elrendelését igazoló bizonyítékok. A

---

⁷² ENSZ Emberi Jogi Bizottsága, 32. sz. általános megjegyzés, *Jog a bíróság előtti egyenlőséghez és a tisztességes eljáráshoz*, CCPR/C/GC/32. sz. ENSZ-dok., 2007. augusztus 23., 33. bekezdés.

bizonyítékokat indokolatlan késlekedés nélkül kell hozzáférhetővé tenni, és az ügyiratokba való betekintés jogát csak akkor lehet korlátozni, ha ez feltétlenül szükséges, a korlátozást szűken kell értelmezni, és a fegyveregyenlőség védelme érdekében a korlátozást megfelelő intézkedésekkel ellensúlyozni kell. Az Emberi Jogi Bizottság kimondta azt az általános elvet, hogy a gyanúsítottaknak hozzáférést kell biztosítani az ügyiratok részét képező dokumentumokhoz és bizonyítékokhoz, és külön kiemelte, hogy a hozzáférésnek ki kell terjednie a gyanúsítottak mellett szóló anyagokra is.

74. Az EJEE és a PPJNE normáit ma már a tájékoztatáshoz való jogról szóló irányelv is tartalmazza. Az irányelv alapján az összes uniós tagállam köteles biztosítani, hogy a vádlott vagy az ügyvédje betekinthesse az ügyiratok részét képező összes olyan dokumentumba, amelynek az őrizetbe vétel vagy az előzetes letartóztatás törvényességének megítélése szempontjából jelentősége lehet. Az irányelv arról is rendelkezik, hogy a betekintés lehetőségét ingyenesen, valamint olyan időben kell biztosítani, hogy a vádlott felkészülhessen a védelemre, illetve kérhesse a tárgyalás előtti határozatok felülvizsgálatát. Azok a tagállamok, amelyekben még nem érvényesülnek maradéktalanul az irányelv normái, kötelesek a megfelelés érdekében változtatásokat végrehajtani az igazságügyi rendszerükben.

A TÁJÉKOZTATÁSHOZ VALÓ JOGGAL KAPCSOLATOS KÖVETKEZTETÉSEK

75. Az EJEB és a PPJNE részletes szabályokat alkotott arról, hogy milyen információkat kell biztosítani a bűncselekményekkel gyanúsított vagy vádlott személyeknek az eljárás korai szakaszában. A tájékoztatásnak ki kell terjednie az őrizetbe vétel indokára, az illető ellen szóló és a vád alapját képező lényeges tényekre, valamint a tényállás jogi minősítésére. Minden gyanúsítottat tájékoztatni kell a védelmi jogairól is, és az EJEB egyértelművé tette azt, hogy az igazságügyi szervek kötelesek ésszerű lépéseket tenni azért, hogy a gyanúsítottak már a büntetőeljárás kezdetekor pontosan ismerjék a jogaikat. Végezetül a gyanúsítottak jogosultak betekinteni az ügyiratok között található azon bizonyítékokba, amelyek alapján a fogva tartás törvényességének felülvizsgálatát kérhetik.
76. Az Európai Unió Tanácsa továbbá megállapította azt is, hogy a tájékoztatáshoz való jog fontos összetevője az ún. uniós ütemtervnek, amelynek célja a gyanúsítottakat és vádlottakat EU-szerte megillető jogokra vonatkozó minimumszabályok bevezetése és érvényre juttatása.⁷³ Most, hogy a Tanács és a Parlament elfogadta a tájékoztatásról szóló irányelvet, minden tagállam köteles gondoskodni arról, hogy a büntető igazságszolgáltatási rendszere megfeleljen az irányelvben rögzített minimumszabályoknak.

---

⁷³ A Tanács 2009. november 30-i állásfoglalása (2009/C 295/01).